

İngiltere'nin Suriye'ye Yönelik Dış Politikası

British Foreign Policy Towards Syria

Mustafa Tayfun ÜSTÜN^a

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	18 Aralık 2020
Kabul	18 Mart 2021
Yayın	7 Mayıs 2021
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Suriye,
İngiltere,
Orta Doğu,
Dış Politika,
Terör.

ÖZ

Bu çalışma, İngiltere'nin 2011 yılında başlayan Suriye'deki iç savaş karşısında takip ettiği dış politika hakkındadır. Suriye'ye yönelik İngiliz dış politikasının ana hatlarını ortaya koymayı hedefleyen bu çalışma, ilk olarak iç savaşa kadar İngiltere ve Suriye arasındaki siyasi ilişkilere odaklanmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında ise 2011 yılında başlayan iç savaş süresince İngiltere'nin değişen bakış açısının izleri sürülmektedir. İngiltere'nin muhalefet, rejim ve diğer uluslararası aktörlerle ilişkisi ve bunların İngiliz dış politikasına olan etkileri değerlendirilmiştir. Bu dönemde, İngiliz hükümeti tarafından geliştirilen dış politikada "realizm" ve Amerikan merkezli yaklaşımların ağırlıklı olarak hissedilmesine karşın doğrudan kuvvet kullanma açısında temkinli ve sembolik bir yaklaşım benimsediği görülmüştür. Bu ihtiyatlı tutumun arkasında bölgesel ve uluslararası alanda yaşanan gelişmelere ek olarak yerel siyasi dinamiklerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bölgesel ve iç siyasette yaşanan gelişmeler İngiliz dış politikasına yönelik ciddi meydan okumaları ortaya çıkarmıştır. Özellikle 2015 sonrasında görünürlüğünü ve eylemlerini artıran DAESH terör örgütü İngiltere'nin Suriye politikasında önceliklerini değiştirmesine neden olurken, terörle mücadele ve mülteci meselesi doğrudan ulusal güvenlik meselesi olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, İngiliz hükümetinin 2011-2019 yılları arasında sadece diplomatik araçları değil aynı zamanda insancıl (humanitarian) ve askeri (non-humanitarian) yardım programlarını da kullanarak, esnek bir politika takip ederek uluslararası koalisyonda etkinliğini ve görünürlüğünü artırmayı hedeflediği söylenebilir.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	18 December 2020
Accepted	18 March 2021
Published	7 May 2021
Article Type	Research Article

Keywords

Syria,
Britain,
Middle East,
Foreign Policy,
Terrorism.

ABSTRACT

This paper is about British Foreign Policy (BFP) towards the Syrian civil war since 2011. It seeks to put forward the main outlines of BFP. It starts with summarising political relations between Britain and Syria. Secondly, it is traced to the changing attitudes and policies of Britain throughout the civil war. Political relations between Britain, opposition groups, regime forces and other international actors, as well as their impacts on the BFP, are evaluated. Although British policy is based on "realist" principles and influenced mainly from the American perspective, it is observed that British policymakers are careful and adopt a symbolic approach to the use of force. It is likely to argue that developments at regional and international levels and domestic dynamics are powerful reasons behind their reluctances. Developments at regional and domestic levels have brought critical challenges against the BFP. Especially, rising of Daesh after 2015 led Britain to change her priorities in the foreign policy. Combating against terrorism and refugees start to be perceived as national security issues. Within this context, the British government has aimed to exercise flexible policies and increases its effectiveness and visibility among the international coalition through benefiting diplomatic tools, humanitarian and non-humanitarian aid programs.

EXTENDED SUMMARY

Background

British policymakers, whose interests in the Middle East region increased at the beginning of the twentieth century, tried to realize their imperialist goals by preparing a comprehensive foreign policy / strategy. Despite facing various challenges in the historical process, the relations established with the countries of the region have always

maintained their importance in British foreign policy. Syria, which is thought to play a key role in ensuring stability in the region, has become one of the maneuvering areas of British foreign policy both during the mandate period (1920-1946) and after the independence period. Although diplomatic relations between the two countries were initially at a promising level, the anti-democratic changes in Syria, coups and the polarization created by the Cold War period caused deterioration on the relations and relations at

^a Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Erzurum **E-Posta:** tayfun.ustun@atauni.edu.tr, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0002-9562-8911

a limited level prevented the British foreign policymakers from developing an active Syria policy. Thus, Syria was not among Britain's foreign policy priorities for a long time, and in the British official view, Syria was coded as "Soviet satellite" and "rogue state".

However, this situation changed in 2011 when the Ba'ath regime began to violently suppress peaceful demonstrations in the city of Der'a, and it forced Britain to pursue more active policies. The chain of conflicts that spread throughout the country in a short time have deepened over the years and turned into a multi-actor civil war with the intervention of international actors and terrorist organizations. In this environment of conflict and turmoil, the region has been destabilized by terrorist organizations. As a part of the international coalition, Britain did not hesitate to prepare a new policy for Syria to end the civil war and find a political solution, within the framework of its national interests, since the first periods of the crisis.

Research Problem

This paper is about British Foreign Policy (BFP) towards the Syrian civil war since 2011. It seeks to put forward the main outlines of BFP. It starts with summarising political relations between Britain and Syria. Secondly, it is traced to the changing attitudes and policies of Britain throughout the civil war. Political relations between Britain, opposition groups, regime forces and other international actors, as well as their impacts on the BFP, are evaluated.

Research Questions

This paper primarily answers the following questions;

- What are the outlines of the British Foreign Policy?
- In what historical context were Syria and British relations carried out?
- How was British Foreign Policy shaped throughout the Syrian civil war?
- Which instruments have been used by policymakers?

Literature Review

Although there is extensive literature and sources about the British Foreign Policy towards the Middle East, this paper differs in two points from the previous works. First of all, this paper focuses on the relations between Syria and Britain by highlighting the historical principles of the foreign policy, and it seeks to put forward the outline of British foreign policy. Secondly, it aims to explain how British foreign policy is shaped and changed once it is challenged after 2011. Moreover, this paper discusses how British policymakers used foreign policy instruments and influenced the region. Official reports and documents of the Foreign, Commonwealth & Development Office have been used as primary sources.

Methodology

This paper adopts a descriptive method. By focusing on primary sources, this paper seeks to explain outlines of the

British Foreign Policy and to analyze its impact at domestic, regional and international levels.

Result

Britain's Syria policy is very flexible. Regional, local and international developments were carefully followed and effective policies were prepared in line with British national interests. The traditional approach that has emerged historically, encoding Syria as "pro-Soviet" and "rogue state" that supports terrorism, has led to limited development in British-Syrian relations in the recent period. Therefore, the street protests that started between the regime forces and opposition groups in 2011 did not attract the attention of British decision-makers for a long time. The British bureaucracy, which initially approached the crisis through diplomatic means, tried to resolve the issue under the umbrella of the UNSC. However, the unfair structure of the current UNSC has prevented an effective result in Syria. After Britain's diplomatic initiatives stuck to Russia and China's veto, it has tried to be cautiously involved in the solution of the Syrian crisis within the framework of another intergovernmental organization known as the London 11. The British decision-makers, who declared in international meetings and in the documents they published during the period that Assad killed his people and that he was a leader who lost his legitimacy, accepted the American view states that Assad has no place in the future of Syria. As of 20 November 2012, while supporting the moderate opposition by accepting the National Coalition of the Syrian Opposition and Revolutionary Forces as the only legitimate representative, they have participated in international sanctions against Syria. However, the option of military intervention was avoided due to both the public reaction and the situation in Syria, and more emphasis was placed on diplomatic tools. It has been observed that Britain's cautious attitude has gradually turned into a more effective policy between 2011-2013. The most important reason for this change is regional and international developments. Although Britain wanted to support a possible military operation in Syria after the regime used chemical weapons in Eastern Ghouta in 2013, the government faced the veto of the British parliament. Thus, the transformation of the foreign policy was prevented. Alternatively, the government took an active role in leading the UNSC resolution against Syria, instead of a military operation, to stop the regime's actions and formally condemn it.

However, as of 2015, it is understood that the UK has developed much more effective and result-oriented policies. In the face of Daesh terrorism, which started to control an important area in Iraq and Syria by taking advantage of the power vacuum in the region, Britain supported the international coalition for the security of the homeland by following the strategy of ending the danger, and participated in the military operations carried out afterwards, albeit at a limited level. Daesh has led Britain to follow radical changes in Syria policy by differentiating its security priorities. In addition to diplomatic tools, humanitarian and military aid programs were also commissioned, aiming to include Britain in the reconstruction of Syria, while increasing its regional and global power. In a short time, it has become the second-largest financier of the coalition within the scope of Syria's reconstruction and counter-terrorism program.

Britain's changing policy and its exposure to some challenges by both regional and domestic political dynamics after 2015 deeply affected Britain's relationship with other actors in the Syrian civil war. Especially, PYD-YPG that is supported by the international coalition against Daesh not only damaged relations with Turkey, but also it caused another terrorist organization to strengthen. It forces British policymakers to what extent to tolerate their activities in Europe and in the eyes of the British public opinion. On the other hand, military operations carried out by Turkey in the region disturbed the UK, has led to imply a new sanctions process towards Turkey. It is estimated that Britain, who left the EU after Brexit, will focus on American-oriented policies in the region, on the other hand, it is understood that the country intends to play a mediator role among the actors.

1. Giriş

Yirminci yüzyılın başında Orta Doğu bölgesine yönelik ilgisini artıran İngiliz politika yapıcılarını, kapsamlı bir dış politika / strateji hazırlayarak belirledikleri emperyalist amaçları hayata geçirmeye çalışmıştır.¹ Tarihsel süreçte çeşitli meydan okumalara maruz kalınmasına karşın bölge ülkeleriyle kurulan ilişkiler, İngiliz dış politikasında her dönem sıcaklığını korumuştur. Bölgede istikrarın sağlanması açısından kilit bir rol üstlendiği düşünülen Suriye, hem manda döneminde (1920-1946) hem de bağımsızlık sonrası dönemde İngiliz dış politikasının manevra alanlarından biri haline dönüşmüştür. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler başlangıçta umut verici düzeyde olmasına karşın Suriye’de yaşanan anti-demokratik değişimler, darbeler ve Soğuk Savaş döneminin yarattığı kutuplaşma ilişkilerin sınırlı düzeyde gerçekleşmesine yol açarken, İngiliz dış politika yapıcılarının aktif bir Suriye politikası geliştirmesine engel olmuştur. Böylelikle Suriye İngiltere’nin uzunca bir süre dış politika öncelikleri arasında yer almamış, İngiliz resmi görüşünde Suriye “Sovyet uydusu” ve “haydut devlet” olarak kodlanmıştır (Scott, 2016: 305).

Fakat bu durum 2011 yılında Baas rejiminin Der’a kentinde barışçıl gösterileri şiddetli bir şekilde bastırmaya başlamasıyla değişmiş ve İngiltere’yi daha aktif politikalar takip etmesi için zorlamıştır. Kısa süre içerisinde ülke genelinde yayılan zincirleme çatışmalar yıllar içerisinde derinleşerek uluslararası aktörlerin ve terör örgütlerinin müdahalesiyle çok aktörlü bir iç savaşa dönüşmüştür. Ortaya çıkan bu çatışma ve kargaşa ortamında terör örgütleri tarafından bölge istikrarsızlığa sürüklenmiştir. Uluslararası koalisyonun bir parçası olarak İngiltere, krizin ilk dönemlerinden itibaren ulusal çıkarları çerçevesinde, iç savaşı sonlandırmak ve siyasi bir çözüm bulmak için Suriye’ye yönelik yeni bir politika hazırlamaktan geri durmamıştır.

Bu çalışma, İngiltere’nin 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş karşısında takip ettiği dış politika hakkındadır. Suriye’ye yönelik İngiliz dış politikasının ana hatlarını ortaya koymayı hedefleyen bu çalışma, ilk olarak iç savaşa kadar İngiltere ve Suriye arasındaki siyasi ilişkilere

odaklanmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında ise, 2011 yılında başlayan iç savaş süresince İngiltere’nin değişen bakış açısının izleri sürülmüştür. İngiltere’nin muhalefet, rejim ve diğer uluslararası aktörlerle ilişkisi ve bunların İngiliz dış politikasına olan etkileri değerlendirilmiştir. İngiliz hükümeti tarafından geliştirilen dış politikada “realizm” ve Amerikan merkezli yaklaşımların ağırlıklı olarak hissedilmesine karşın, doğrudan kuvvet kullanma açısından oldukça temkinli ve sembolik bir yaklaşım benimsediği görülmüştür. Bu ihtiyatlı tutumun arkasında bölgesel ve uluslararası alanda yaşanan gelişmelere ek olarak yerel siyasi dinamiklerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bölgesel ve iç siyasette yaşanan gelişmeler İngiliz dış politikasına yönelik ciddi meydan okumaları ortaya çıkarmıştır. Özellikle 2015 sonrasında görünürlüğünü ve eylemlerini artıran DAESH (Devlet’ül Irak ve’ş Şam) terör örgütü İngiltere’nin Suriye politikasında önceliklerinin değiştirmesine neden olurken, terörle mücadele ve mülteci meselesi doğrudan ulusal güvenlik meselesi olarak algılanmaya başlanmıştır. Böyle bir bağlam içerisinde, İngiliz hükümeti 2011-2019 yılları arasında sadece diplomatik araçları değil aynı zamanda insancıl (*humanitarian*) ve askeri (*non-humanitarian*) yardım programlarını da kullanarak esnek bir politika takip ederek uluslararası koalisyonda etkinliğini ve görünürlüğünü artırmayı hedeflemiştir.

2. Suriye İç Savaşına Kadar İngiliz Dış Politikasının Genel Hatları

İngiltere’nin Suriye’ye yönelik politikasına odaklanıldığında, 20. yüzyılın ilk yıllarında emperyalist çıkarlar çerçevesinde oluşmuş bir politikayı yansıttığı görülmektedir. Ortada henüz bağımsız bir Suriye devleti yokken İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu’nun elinde bulunan Orta Doğu toprakları üzerinde çeşitli siyasi projeksiyonlar geliştirmeye ve doğudaki sömürgeleri için ticaret ve su yollarının güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Kısa bir süre içerisinde ise günümüz Suriye, Irak, Filistin ve Ürdün toprakları İngiliz dış politikasının en önemli hareket sahalarından biri haline dönüşmüştür. Emperyalist çıkarlar doğrultusunda geliştirilen bu siyasi projeksiyonlar, bir yandan zenginlik ve güvenliği sağladığı, diğer yandan ise İmparatorluğun kontrolü altındaki yerlerde kendilerinden daha az “medeni” gördükleri toplulukların koruyuculuğunu yaptıkları gerekçesiyle meşrulaştırılmıştır (Scott, 2016: 88).

Bu siyasi projeksiyonlardan en bilineni terminolojide “böl-parçala-yönet” olarak da isimlendiren bir politika şeklinde kendisini göstermiştir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Balfour Deklarasyonu, McMahon-Hüseyin Yazışmaları ve 1915 İngiliz-Suudi Anlaşması bu politikanın en belirgin çıktıları arasında yer almıştır. İngiltere takip ettiği bu politikayla sadece yerel unsurları kullanarak Osmanlı aleyhine ittifak devşirmemiş, aynı zamanda savaş sonrası yeni düzende kendi gücünü devam ettirmeyi ve yerel unsurlar arasında denge kurmayı amaçlamıştır. 1916’da Sykes-Picot Anlaşması ile yürürlüğe konmak istenen bu düşünce, 1920 San Remo Konferansıyla mandacılık düzeninin resmîyet kazanmasıyla ufak tefek

¹ Mevcut literatürde bir coğrafi tanımlamadan ziyade siyasi bir bakış açısının sonucu olarak farklı Orta Doğu tanımlarına rastlamak mümkündür. Geniş anlamda; Batı’da Fas, Doğu’da Pakistan’a kadar, Kuzey’de ise Orta Asya Cumhuriyetleri ve Türkiye’yi, Güney’de ise Yemen’e kadar uzanan hat içerisinde 22 ülkeyi kapsayan bölgeyi ifade

etmek için kullanılırken, dar anlamda; Batı’da Mısır’dan başlayıp, Doğu’da Afganistan’a, Kuzey’de Türkiye’ye, Güney’de ise Yemen’e kadar olan bölge için kullanılmaktadır (Arı, 2005:25). Çalışma boyunca Orta Doğu kavramı dar anlamıyla kullanılmıştır.

revizyonlarla uygulanmaya başlanmıştır. İngiltere mandater devlet olarak Irak, Ürdün ve Filistin mandasına sahip olurken, Suriye ve Lübnan ise Fransa'ya bırakılmıştır (Umar, 2004: 368).

İngiltere'nin Suriye ve bölgenin diğer unsurlarıyla kurduğu ilişkinin ve uygulamaya çalıştığı politikanın en belirgin özelliği "eşitsizlik ilkesine" dayanmış olmasıdır. Bu eşitsizlik ile kastedilen, egemen bir mandater devletin egemen olmayan yerel yönetim karşısındaki durumudur. Manda yönetimlerin neredeyse çoğunda görüldüğü üzere, yerel talepler dikkate alınmadan azınlık yönetimlerine dayalı politikalar uygulanmıştır. Böylelikle, mandater güçlerin egemen yapılarının ve çıkarlarının sürdürülmesine yardımcı olunması hedeflenmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, İngiltere'nin 20. yüzyılın başlarında Suriye ve bölgeyle olan politikası mandater devlet ilişkisinin ötesine geçememiştir (Umar, 2004: 352-356).

Fakat bu ilişkiler 1920-1946 yılları arasında daha da sınırlı bir düzeyde gerçekleşmiştir. Suriye'nin Fransız mandası altında tescillenmesi ve nihayetinde Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal'ı Suriye topraklarından kovmasıyla, İngiltere Suriye politikasında birtakım değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Bu değişikliklerin en bilineni, Suriye topraklarında iki savaş arası dönemde (1919-1939) milliyetçi gruplara yönelik bakış açısındaki yumuşamadır. İngiltere'nin politikasında yaşanan bu değişimin nedeni basit bir İngiliz-Fransız mücadelesinden kaynaklanmamıştır. Aksine Avrupa'da yaşanan siyasal olaylarla yakından ilgili olduğu ileri sürülebilir. 1933'de Adolf Hitler'in Almanya şansölyesi olarak Hindenburg tarafından atanması, İngiltere ve Fransa'nın Hitler tarafından dile getirilen revizyonist fikirlerle mücadele etmesine yol açarken, statükoyu sürdürme çabası Orta Doğu'daki mandalarıyla birbiri ardına bağımsızlık antlaşmaları hazırlamalarını zorunu kılmıştır. Hitler'i Orta Doğu coğrafyasından uzak tutabilmek için İngiltere, sadece kendi mandası altında bulunan topraklarda değil, aynı zamanda diğer bir mandater güç olan Fransa'yı da Suriye ve Lübnan'a bağımsızlık vermesi için baskı altında tutmuş ve milliyetçi grupları kendi çizgilerine çekmeye çalışmıştır. Hatta kimi zaman Fransa ile çatışmaktan çekinmemiştir (Cleveland, 2008: 254-255). Fakat Hitler'in Avrupa'da güç kazanması ve Vichy Fransa'sıyla Ortadoğu'daki mandalarda siyasi manevralar geliştirmesi bir dizi isyanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. İlk başlarda, her ne kadar İngiltere Suriye'de yaşanan gelişmelerden doğrudan rahatsız olmasa da tehdidin zamanla Irak ve Filistin'deki İngiliz çıkarlarına yönelmesiyle daha müdahaleci politikalar izlemeye başlamıştır (Bou-Nacklie, 1994:513). Suriye'yle ilişkiler kapsamında bu müdahaleci politikaların en bilineni ise 1941'de yaşanan işgal sürecidir. Suriye toprakları Vichy Fransa'sı ve bölgedeki Hitler yanlısı gruplarla mücadele kapsamında Özgür Fransa ve İngiliz birlikleri tarafından Haziran 1941'de işgal edilmiştir. Bou-Nacklie'in (1994:513-515) da ifade ettiği gibi bu işgal ile 3 önemli hedefin gerçekleşmesi amaçlanmıştır. İlk olarak müttefiklerin elindeki petrol kaynakları üzerindeki tehdidin kaldırılması, Sovyetlerin güney sınırının rahatlatılması ve Süveyş kanalının güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Aynı zamanda İngilizler, Suriye'nin işgaline doğrudan katılarak ve isyancı hareketleri bastırarak Avrupa'da askeri ve psikolojik açıdan hala üstün durumda olan Almanları, Ortadoğu'da yenerek psikolojik üstünlük kazanmayı hedeflemişlerdir.²

Belirtmek gerekir ki İngiltere bu işgali sadece Almanlarla mücadele kapsamında yönetmeye çalışmıştır. Yeniden manda yönetimlerine yol açabilecek her türlü yorumun önüne geçebilmek için en üst ağızdan toprakların yerel halkın olduğu vurgulanmıştır. Örneğin, Winston Churchill 1941'de Parlamento'da yaptığı konuşmada

"Suriye'de hırslımız yok. Fransa'nın yerine geçmeye veya Fransa'nın yerini almaya veya Suriye'nin herhangi bir yerinde Fransız çıkarlarının yerine İngiliz çıkarlarını koymayı amaçlamıyoruz...Suriye, bağımsız egemenlik haklarını üstlenecek olan Suriyelilere en erken zamanda iade edilecektir." (Louis, 198:149)

diye İngiltere'nin işgaldeki pozisyonunu belirtmiştir.

İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonrasında ise Suriye politikası oldukça farklı bir boyutta ilerlemiştir. Savaş sonrasında İngiltere'nin emperyalist gücünü yitirmesi bu değişimin arkasında yatan en önemli dinamiklerden biridir (Morgan, 2000:67-72). Savaş sonrası dönemde İngilizlerin Suriye politikasını hazırlarken iki ana prensip üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, bağımsız Suriye ile olan ilişkileri geliştirmek, diğeri ise emperyalist gücünü kaybeden İngiltere'nin bölgede çıkarlarını korumaktır. İngiltere bu eksikliğini daha önceleri Ortadoğu'yla sadece kültürel düzlemde ilgi duyan Amerika Birleşik Devletleriyle ortak hareket ederek kapatmayı hedeflemiştir. 1947 yılında yapılan görüşmelerin ardından İngiltere ve ABD'nin ortak çıkarları paylaştığı belirtilmiştir. Aynı yönde politikalar takip edilmesinin hem komünizm ile mücadelede hem de bölgede İngiliz ve Amerikan çıkarlarının sürdürülmesine katkı sağlayacağını altı çizilmiştir. Savaş sonrası Suriye'yle ilişkiler bu anlaşmanın yarattığı iklimden ve genel olarak Truman doktrininden etkilenmiştir. Özellikle 1949 tarihinde Suriye'de peşi sıra yaşanan darbelerde İngiltere doğrudan rol almamasına karşın Amerika'dan farklı bir politika takip etmemiştir. Yaşanan hükümet değişikliklerinde Batı yanlısı cuntalar desteklenirken bir yandan İsrail'in güvenliği sağlanmak istenmiş diğeri yandan ise, Sovyetlerin bölgeye hakim olmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Little, 1990:55-58; Seale, 1965; Yeşilbursa, 1140-1141).

Bu prensipler doğrultusunda Suriye'nin Birleşmiş Milletlere üyeliği desteklenmiş ve Batı blokuyla bütünleşmesi hedeflenmiştir. 1946-1952 yılları arasında elçilik düzeyinde, 1956 sonrasında ise büyükelçilik düzeyinde diplomatik ilişkiler yürütülmeye çalışılmıştır. Fakat bu sürecin beklenilen aksine olumlu bir şekilde ilerlemediği gözlenmiştir. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan iktidar değişimlerinden sonra yönetimi ele geçiren cuntalar ve hükümetler kendi meşruiyetlerini sağlamak için, 1916'da temeli atılan Sykes-Picot düzenine karşı söylemler geliştirmiştir. İngiltere ve Fransa bu düzenin kurucuları olarak düşünüldüğünden, yeni siyasi elitler bu iki devletle sürdürülecek olan siyasi ve ekonomik

² Diğer yandan İngiltere, Irak'ta başlayan isyanı Ağustos 1941'de bastırarak yeni bir hükümetin kurulmasına öncülük etmiştir. Bu noktada da manda düzeninin yerine en azından İngiliz çıkarlarına uygun hükümetlerin

kurulmasını arzulamıştır. Bu hükümet değişikliği Cleveland'ın da vurguladığı üzere hala bölgede İngiltere'nin önemli bir güç olduğunu göstermektedir.

ilişkilere ihtiyatlı yaklaşmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde İngiltere'nin ilişkileri geliştirmeye yönelik politikası, sahada ve Suriyeli yöneticiler nezdinde çok fazla karşılık bulamamıştır.³

Gerek Suriye'de yaşanan demokratik olmayan değişimler gerekse Soğuk Savaş'ın (1947-1991) başlaması İngiltere'nin Suriye politikasını yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır. Uluslararası sistemde yaşanan bölünme Orta Doğu coğrafyasında kendisini çok daha derinden hissettirmiştir. Orta Doğu'daki ülkeler Sovyet ve Batı (Amerikan) yanlısı olarak yeni bir kamplaşmanın içerisine girmiştir (Cleveland, 2008: 303-305). Bu bölünme içerisinde Suriye'nin Mısır ile beraber Sovyet yanlısı politikalar izlemesi, İngiltere'nin dış politikasının ideolojik unsurlardan etkilenmesine neden olmuştur. Soğuk Savaş döneminde gücü ele geçirmiş olan gruplar manda bakiyesi olarak düşündükleri siyasi ve sosyal elitleri ortadan kaldırarak toplumsal alanda da Sovyet tarzı örgütlenmelerin önünü açmıştır. Siyasi parti, savunma ve ekonomi modelleri Sovyetler Birliğinden etkilenmiştir. Suriye'nin 1956 yılında Sovyetlerle yaptığı silah anlaşmasına müteakip, İngiltere Suriye politikasını rafa kaldırmak zorunda kalmıştır. Çünkü bu tarihten itibaren Sovyetler Suriye'nin önemli silah tedarikçisi haline gelmiş ve İngiliz politika yapıcılarının zihninde Suriye artık "Sovyet uydusu" olarak kodlanmıştır (Lund, 2019: 4).

Suriye'nin Sovyetlerin uydusu olarak algılanması soğuk savaş dönemi boyunca geçerliliğini korumuştur. İdeolojik kutuplaşmalardan kendisini arındıramayan politika yapım sürecinde, Sovyetler İngiliz çıkarları açısından doğrudan/başlıca tehdit olarak görüldüğü için Sovyet bağlantılı ittifaklar da tehdit kategorisinde algılanmıştır. Özellikle bu durum Altı Gün (1967) Savaşları olarak da bilinen İsrail-Arap savaşlarında İngiliz politikasının hazırlanmasında ve sürdürülmesinde etkili olmuştur. Machairas'ın da ifade ettiği üzere bu savaş hem ekonomik hem de siyasal sonuçları açısından İngiltere'nin bölgeye (özelinde ise Suriye'ye) yönelik politikasını derinden etkilemiştir (Machairas, 2017: 5). Altı Gün Savaşlarının bir sonucu olarak Suriye ve İngiltere arasındaki ilişkiler kesilmiş ve 1973 yılına kadar petrol ambargosu uygulanmıştır. İlişkilerin dibe vurmasının arkasında yatan sebep ise kanıtlanmamış olmasına karşın İsrail'e verildiği düşünülen hava desteğidir. Yaşanılan bu gelişmeler karşısında İngiliz ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. İngiliz sterlini ciddi değer kaybederek devalüasyona uğramıştır. Bu sebeplerden ötürü, İngiltere'nin bu dönemde uygulamaya çalıştığı politikanın ana hatları olarak Arap devletlerle olan ilişkileri düzeltmeyi ve uygulanan ambargoyu sona erdirmeyi hedeflediği söylenebilir. İngiliz çıkarları kapsamında zararı çok iyi analiz eden George Brown göreve geldikten sonra dış politikada etkin olmaya çalışmıştır. Dışişleri bakanlığında güçlü bir karakter ortaya koyarak teamüller dışında (*unorthodox*) yöntemler benimsemiş, Suriye ve diğer Arap devletlerle olan ilişkiyi

ve İngiltere'nin bölgedeki itibarını düzeltmeyi amaçlamıştır (Kochavi, 2019: 92-94).

1970-1990 yılları arasında ise Suriye'ye yönelik İngiliz politikasının Amerikan eksenli bir yaklaşım çerçevesinde benimsendiği görülmektedir. Margaret Thatcher döneminde İngiliz dış politikası kendi çıkarlarını Amerikan çıkarları ile özdeşleştirme yoluna gittiğinden, özellikle İsrail-Filistin anlaşmazlığında bağımsız bir politika üretememiştir. Fakat Amerikan ve İsrail odaklı politika izlenmesinin kısa bir süre içinde ağır yük olduğu İngiliz bürokrasisi ve karar vericiler tarafından anlaşılmıştır. Bu dönemde iki önemli olay Suriye'yle ilişkilerin ve uygulanan politikanın seyrini değiştirmiştir. Bu olaylardan ilki Filistinli mülteciler ve gerillalar konusunda Suriye ve İngiltere'nin yaşamış oldukları fikir ayrılıklarıdır. Suriye topraklarının kullanılarak İsrail'e yönelik Filistinli gerillaların yapmış oldukları eylemler İngiltere tarafından net bir şekilde terör eylemleri olarak değerlendirilmiştir (Scott, 2016: 142-147). Suriye'nin bunlara destek vermesi, Hafız Esad'ın terörü himaye eden bir devlet başkanı olarak batılı ülkeler tarafından algılanmasına yol açmıştır. Diğer bir olay ise tarihe Hindawi vakası olarak da geçen El- Al havayollarına yönelik terör saldırısı girişimidir. Filistin asıllı Ürdün vatandaşı Hindawi tarafından organize edilen saldırı girişimi kız arkadaşına taşınması için verdiği bomba yüklü valizin Heathrow havalimanında fark edilmesiyle önlenmiştir (Pipes, 1989: 16-17). Bu eylem İngiltere ve Suriye ilişkilerini derinden etkilemiştir çünkü daha sonra yakalanan Hindawi'nin eylemi planlarken Suriye hava kuvvetlerinde görevli üst düzey pilotlardan yardım aldığını itiraf etmesi ve sonrasında Suriye elçiliği ile olan bağlantılarının ortaya çıkması Suriye'nin terör saldırısının arkasında yer aldığı inancını kuvvetlendirmiştir. İngiltere'nin Suriye'ye yönelik dış politikası bu olay sonrasında sertleşmiştir. Hava sahası, Suriye uçaklarına kapatılmış, British Council Suriye'deki faaliyetlerine ara vermiş ve büyükelçi geri çağırılmıştır. Ardından ise olaylarla bağlantısı olduğu düşünülen dört Suriyeli ise sınır dışı edilmiştir (Scott, 2016: 193; De Young, 1986).

Soğuk savaş döneminde oldukça düşük seviyede bulunan ilişkiler, soğuk savaş sonrası dönemde ise İngiliz politikasının Suriye konusunda daha ılımlı adımlar atmasıyla yumuşamaya başlamıştır. Thatcher'ın istifasından sonra İngiliz dış işlerinde iki ülke ilişkilerinin düzelebileceği umudu doğmuştur. Örneğin, John Major'ın başbakanlığında 1990'lardan itibaren Suriye'ye yönelik ambargonun yumuşatılması ve çeşitli krediler verilerek ilişkilerin normalleşmesi hedeflenmiştir. Fakat bu girişimlerin İngiliz resmi görüşündeki Suriye imajını değiştirdiğini söylemek zordur. Suriye anti-demokratik ve otoriter bir devlet olarak İngiliz politika yapıcılarının zihnindeki yerini korumuştur.

1997 yılında Tony Blair hükümetinin başa geçmesiyle İngiliz dış politikasının ana hatlarında birtakım değişimler yaşanmıştır. Avrupa Birliği (AB) ile güçlü ilişkiler, Amerika ile özel ilişkiler temelinde ve dünyada ise "iyilik

³ 1949 yılında Suriye'de 3 önemli darbe meydana gelmiştir. Bunlardan ilki Hüsnü Zaim tarafından yapılan ve CIA tarafından desteklenmiş olan darbedir. Bu darbe, hem Amerika hem de İngiltere ve Fransa tarafından tanınmıştır. Batılı ülkelerle iyi ilişkiler kurabileceği tahmin edilmiştir. Fakat Zaim, aynı yıl içerisinde Sami Hinnawi tarafından iktidardan indirilmiş ve İsrail'in dostu olmakla suçlanmıştır. Dolayısıyla ikinci darbe

Amerika ve İngiltere tarafından kolay sindirilememiştir. Özellikle, İsrail ile ilişkiler ve petrol hatları noktasında güvensizlik oluşturduğu söylenebilir. Hinnawi'de 1949'un Aralık ayında başka bir albay olan Edip Çiçekli tarafından devrilmiştir. Bu süreçte de yine Amerika ve İngiltere'nin yeni yönetime destek verdiği anlaşılmaktadır (Little, 1990: 59-64; Wilford, 2013: 100-108).

için güç” yaklaşımı ilkelerinin benimsenmesi sonucu, Suriye’yle olan ilişkilerin de yeniden belirlenmesinde etkili olmuştur. Geleneksel reel politik yaklaşım terk edilerek daha yapıcı bir model izlenmeye başlanmıştır. İyi yönetim ve demokrasiye olan vurgu Suriye politikasında da öne çıkan hususlar haline gelmiştir. Özellikle İsrail ve Filistin konusunda daha aktif rol üstlenilmesi AB ve İngiltere’nin Hafız Esad tarafından Amerika’ya karşı denge unsuru olarak görülmesine yol açmıştır. Blair döneminde dış politika yapım sürecinin başbakan merkezli olarak gelişmesi, ikili ilişkilerde daha fazla ortak noktanın bulunmasına imkân vermiştir. Ulusal çıkarlar kimi durumlarda örtüşmüş ve Blair Suriye’yle olan ilişkilerde açık kapı bırakmaktan vazgeçmemiştir. Silah satışı, İlisu Baraj Projesi ve barış görüşmelerine Lord Levy’nin dâhil edilmesi Suriye’yle ilişkilerin geliştirilmesinin istendiğini gösteren önemli girişimler olarak sayılabilir (Scott, 2016: 266-268).

Belirtmek gerekir ki, yakalanan bu ılımlı havaya rağmen İngiltere’nin resmi bakış açısını değiştirdiğini söylemek zordur. Hafız Esad’ın vefatından sonra başa gelen Beşir Esad ve yeni yönetim İngiltere ile ilişkileri devam ettirmesine karşın. Suriye “haydut devlet” imajından kurtulamamıştır. Çünkü insan hakları ve demokrasi ihlallerine karşın herhangi bir reform girişiminde bulunulmaması İngiliz resmi belgelerinde ve raporlarında Suriye başlığı altında sıklıkla tekrarlanan konuların başında gelmiştir (Scott, 2016: 305). Dolayısıyla 2011’de başlayan kriz karşısında İngiltere’nin takındığı tutum ve uygulamaya çalıştığı politika bu bakış açısı üzerine inşa edilmiştir.

3. Suriye İç Savaşında İngiltere’nin Politikası (2011-2019)

6 Mart 2011 tarihinde Suriye’nin Der’a kentinde hükümet aleyhine duvarlara slogan yazdıkları gerekçesiyle 15 çocuğun gözaltına alınmasından sonra ülke çapında tansiyon hızlı bir şekilde yükselmiş ve diğer şehirlerde de gösteriler organize edilerek hem çocukların serbest bırakılması hem de geçmişten beri -daha çok sessiz biçimde- arzulanan reform talepleri dillendirilmeye başlanmıştır (Smith, 2011: 3). Hükümetin kısa süre içinde kontrolü kaybetmesinin bir sonucu olarak 22 Mart 2011 tarihinde kendi vatandaşları üzerine tank ve helikopterleri kullanarak gösterileri bastırmaya çalışması, ülkedeki halk hareketlerinin Şam, Halep, Hama ve Humus gibi Suriye’nin diğer kentlerine de yayılmasına yol açmıştır. Yaşanan olaylar karşısında muhalefetin reform talepleri için bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu talepler karşısında ilk olarak 29 Mart 2011 tarihinde hükümet istifa ederek Adil Sefer başkanlığında yeni bir hükümet kurulmuştur. Yeni hükümetin 48 yıldır uygulanan olağanüstü hali kaldırmasına ve eşit vatandaşlık kapsamında 300 bin Suriyeli Kürt’e kimlik vermesine karşın, bu reformlar etkili olmamıştır (Sandıklı ve Semin, 2014: 196-197). Hatta muhalefetin talepleri Esad tarafından ülkeyi karıştırmaya ve istikrarı bozmaya yönelik politikalar olarak algılanmıştır. Sonrasında ise rejimi pekiştirecek tedbirlere yönelmiş ve gösteri yürüyüşlerini şiddetle bastırma yolunu tercih etmiştir. Esad’ın yaptığı bu tercih Patrick Seale göre stratejik bir hata olmuştur. Çünkü ülke içerisindeki gerginliklerin uluslararası bir boyut kazanmasına ve birden fazla aktörün dâhil olduğu bir iç savaşın başlamasına yol açmıştır (Seale, 2011).

Suriye’de yaşanan kriz karşısında İngiltere ilk başlarda muhalif gruplar tarafından dile getirilen reform taleplerine destek vermekten çekinmemiştir. Esad’ın zaman kaybetmeden bu talepleri dikkate alması gerektiği, aksi takdirde uluslararası bir mekanizmayla baskı uygulanmasının kaçınılmaz olduğu ifade edilmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı William Hague uluslararası işbirliklerine atıfta bulunarak mevcut sistem içerisinde çalışacaklarının sinyalini vermiştir. Suriye’de yaşanan olaylara müdahil olmayacaklarının ve herhangi bir askeri müdahalede bulunmayacaklarının altını çizmiştir (Foreign and Commonwealth Office, 2011). Bu yaklaşımın bir sonucu olarak Mayıs 2011 tarihinde, AB’nin diğer ortaklarıyla bir araya gelen İngiliz politika yapımcıları Esad’ın aldığı sert tedbirleri kınamışlar ve insan hakları ihlallerinin görmezden gelinemeyeceğini belirterek bu konunun kırmızıçizgileri olduğunu açıklamışlardır. Ayrıca Esad’ın meşruiyetini kaybettiği ve iktidardan çekilmesi gerektiği yönünde AB ile ortak bir görüşü paylaştıklarını da belirtmişlerdir. Ortak bir potada buluşma çabaları 9 Mayıs 2011 tarihinde AB’nin uygulamaya başladığı silah ambargosu ile kendisini göstermiştir. Bu ambargo kapsamında Suriye’ye yönelik silah satışı, teknik ve finansal yardım yasaklanmıştır. Ayrıca Suriyeli devlet görevlilerinin Avrupa ülkelerine seyahatleri yasaklanmış ve mal varlıkları dondurulmuştur. 23 Mayıs 2011 tarihinde muhalefet tarafından organize edilen gösterilerde sivillerin öldürülmesinden sonra, Esad’ın yetki ve sorumluluğunda bu hadisenin geçtiği belirtilerek, Haziran ve Ağustos 2011 tarihlerinde hazırlanan yaptırıma uğrayacak kişiler listesine Esad da eklenmiştir. 18 Ağustos 2011 tarihinde Konsey, Suriye’deki yaptırımların şiddet eylemleri durana ve demokratik geçiş sağlanana kadar devam edeceğini, daha önce yapılmış olan ikili anlaşmaların ise askıya alınacağını açıklamıştır (Lecarte, 2011). Eylül ayı itibarıyla da Suriye’den petrol ihracatına yasak getirilmiştir. AB’nin uluslararası politikada bir aktör olarak Suriye krizine müdahil olma çabalarına karşın paylaşılan ortak görüşler, sürekliliği olan bir dış politika çıktısına dönüşmemiştir. Yırcalı tarafından kaleme alınan raporda da belirtildiği üzere AB, Suriye konusunda ortak bir politika ortaya çıkarmakta zorlanmıştır. Ortak politikanın gelişmesini engelleyen; üye devletlerarasında uzlaşmanın sağlanamaması, bölgeye yönelik her devletin ulusal çıkarlarının farklı olması, Suriye krizinin AB’nin öncelikli konuları içinde yer almaması ve politikaların uygulanmasında Amerika’ya bağlılık gibi dört temel neden bulunmaktadır (Üstünel Yırcalı, 2017: 12). Ortak politikanın ortaya çıkmaması, bahsedilen yaptırımların bir kısmının kısa bir süre içinde yumuşamasına yol açmıştır.

Bu süreç içerisinde İngiltere, bir yandan AB’yle ortak politikalar geliştirmeye çalışırken diğer yandan ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) çatısı altında Suriye’de yaşanan krize çözüm bulmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. 4 Ekim 2011 tarihinde BMGK’nin gündemine getirdiği taslak metinde sadece yaşanan olaylar karşısında Suriye’nin kınanmasının yeterli olmadığını, ayrıca tüm tarafların aşırılıklardan ve şiddetten kaçınmasını tavsiye etmiştir. Dahası Suriye makamlarından acil bir şekilde;

“(a) insan hakları ihlallerini durdurmayı, yürürlükteki uluslararası hukuk uyarınca yükümlülüklerini yerine getirmeyi ve İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ofisi

ile tam işbirliği yapmayı; (b) ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma özgürlüğü dâhil olmak üzere, tüm nüfus tarafından insan haklarının ve temel özgürlüklerin tümüyle kullanılmasına izin vermeyi, bütün siyasi mahkûmları ve barışçıl göstericileri serbest bırakmayı ve her türlü medyaya yönelik kısıtlamaları kaldırmayı; (c) sivillere karşı güç kullanımını durdurmayı; (d) uluslararası alanda tanınan insan hakları gözlemcileri, insani yardım kuruluşları ve işçiler için hızlı, engelsiz ve sürekli erişimin sağlanmasını, hastanelere erişim dâhil temel hizmetlerin geri kazanılması ve kriz alanlarındaki insani durumun hafifletilmesini; (e) şiddet olayları yüzünden evlerinden kaçanların güvenli ve gönüllü olarak geri dönmelerinin sağlanmasını” talep etmiştir (UNSC, 2011).

Sonraki yıllarda da gündeme taşınan taslaklarda benzer talepler yenilenmiş, zaman kaybedilmeden şehirlerden ve kasabalardan Suriye ordusunun çekilmesi ve şiddet eylemlerinin sona erdirilmesi istenmiştir (UNSC, 2012). Fakat İngiltere'nin BMGK bünyesinde yaptığı bu girişimler oylama mekanizması yüzünden geçerlik kazanamamıştır. 2011-2012 yıllarında verilen taslaklar Rusya ve Çin'in veto etmesi yüzünden işlevsellik kazanamamıştır.

Uygulanan bu vetolar İngiltere'yi BMGK mekanizması dışında girişimlerde bulunmaya sevk etmiştir. 4 Şubat 2012 tarihinde Fransız Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin önerisinin reddedilmesinden sonra “Suriye'nin Dostları” isimli uluslararası farklı bir platformun temelleri atılmıştır. Daha sonra ise bu grup yaptığı bir dizi toplantı sonrasında Londra 11'lisi olarak anılmaya başlanmıştır. İngiltere ise grubun kurucu ve çekirdek üyeleri içerisinde yer alarak Suriye'deki krizi çözüme ulaştırmayı amaçlayan Cenevre konferanslarının çerçevesini çizmiştir. Londra 11'lisinin bir üyesi olarak İngiltere kurulacak olan geçiş hükümetinde hiçbir koşulda Esad ve rejim üyelerinin yerinin olmadığı konusunda duruşunu belirginleştirmiştir.⁴ Ayrıca Londra 11'lisinin bir üyesi olarak, insani yardım faaliyetlerinin devam edeceğini, Suriye'de yaşanan olaylar karşısında komşu ülkelere sığınmış olan mağdurlar içinde bu ülkelere yardım programları yapılacağı İngiltere'nin 2011 ve 2013 yılları arasında benimsemiş olduğu politikada öne çıkan hususlardır (Foreign and Commonwealth Office, 2013).

Genel olarak krizin ilk yıllarında İngiltere'nin benimsediği politika değerlendirildiğinde, uluslararası işbirlikleri ve diplomatik araçlara yönelik bir yaklaşımın kabul edildiği görülmektedir. Bu yaklaşımın belirlenmesinde Suriye meselinin İngiltere'nin öncelik listesinde yer almaması ve daha da önemlisi 2003 yılında Blair hükümetinin Irak savaşı sırasında izlediği politikaların büyük etkisi olması gibi başlıklar ileri sürülebilir. Farklı bir biçimde ifade etmek gerekirse İngiliz siyaset yapıcılar Suriye'ye doğrudan bir müdahale düşünmemiştir. Çünkü geçmiş yıllarda kamuoyunun verdiği tepkilerin Suriye'ye olası bir müdahalede tekrarlanacağından duyulan endişe Suriye politikasında daha ihtiyatlı davranılmasına yol açmıştır.

Krizin ilk yıllarında doğrudan müdahale seçeneğinin düşünülmemesinin diğer bir nedeni ise Esad'ın ülke içerisinde popürlüğünü korumasıdır. Krizin ilk yıllarında

kitlesel destek mitinglerinin yapılması ve ülkenin bazı bölgelerinde ciddi bir desteğin görülmesi Suriye'ye yönelik olası müdahalenin gündeme gelmesini geciktirmiştir. Ben Smith (2012a: 1) tarafından hazırlanan raporda Esad'ın bir lider olarak ülke genelinde yüzde otuza varan oranlarda halk desteğine sahip olduğundan bahsedilmektedir. Bundan dolayıdır ki İngiltere diplomatik yolları uzun süre kapamamaya gayret etmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Hague 2011 yılı boyunca yaptığı açıklamalarda ve Suriye gezisinden sonra Esad'ı bölgenin diğer aktörleriyle (Kaddafi'yle) kıyasladığında hâlâ “uzlaşılabilir” olarak gördüğünü ifade etmiştir (Mulholland vd, 2011). Bu bakış açısı, Libya'daki gibi bir NATO müdahalesini geciktirmiş ve rejimin muhalefet karşısında toparlanmasına yardımcı olmuştur.

Esad'ın arkasındaki halk desteğine ek olarak askeri müdahale seçeneğinin gündeme alınamamasının arkasında yatan başka bir unsur ise Suriye'de çok aktörlü ittifak sisteminin varlığı ve buna bağlı gelişmiş olan askeri gücüdür. Suriye uzun yıllar hem ideolojik hem de dini temelde Rusya ve İran ile ilişkilerini geliştirmiştir. Bu ilişkiler diğer bölge ülkelerinde olduğu gibi savunma açısından yadsınamayan bir askeri güce kavuşmasına yol açmıştır. Özellikle Libya ve Mısır ile kıyaslandığında Suriye ordusunun alandaki hâkimiyeti çok daha net görülebilmektedir. Dolayısıyla Suriye ordusunun bu durumu, askeri müdahale seçeneğini tartışan kesim açısından oldukça masraflı ve uzun bir süreç olarak görülmüştür. Diğer yandan ordu içindeki hizipleşme beklenildiği gibi gerçekleşmemiştir (Smith, 2012b: 5). Tarihsel süreç içerisinde Nusayriler, diğer bir ifadeyle rejime sadık kesimler ordu içerisinde önemli görevlere yerleştirilmiştir. Bu kişiler bir açıdan Esad'ın boşluğunu doldurmaya ve orduyu bir arada tutmaya çalışmıştır (Black, 2011).

Suriye'de yaşanan krizin ilk dönemlerinde, İngiltere diğer müttefiklerle birlikte Esad'ın ülkenin geleceğinde meşruiyetini kaybettiğini ve bu noktadan sonra söz sahibi olmaması gerektiğini açıklamasına rağmen, olası bir askeri müdahalenin Esad sonrası Suriye'de ve özellikle bölgede yeni çatışmaları ve istikrarsızlıkları tetikleyeceğinden endişe etmiştir. Özellikle mezhepsel dinamiklerin komşu ülkelerde yaşayan halklar arasında da çatışmalar doğuracağı ve nihayetinde güçlenmesi muhtemel İslamcı grupların İsrail ve “batılı müttefiklerin” güvenliğini tehlikeye atacağı yönünde büyük bir endişeye kapılmıştır (Scott, 2016: 374-375). Tüm bu nedenlerden dolayı İngiltere, Suriye krizine doğrudan müdahil olmaktan kaçınmış ve 2011-2012 yıllarında diplomatik araçlar vasıtasıyla İngiliz çıkarları çerçevesinde kendisine hareket alanı açmaya çalışmıştır.

Fakat 2013 yılının Ağustos ayı içerisinde Doğu Guta bölgesindeki çatışmalarda Esad güçlerinin kimyasal silah kullanması uluslararası toplumda büyük bir infial yaratmıştır. Başta Obama yönetimi ve Avrupa'daki yakın müttefikleri İngiltere, beraber daha sert politikalara başvurulması gerektiği yönünde fikir birliğine varmıştır. Kimyasal silah kullanılması Obama yönetimi tarafından kırmızıçizgi olarak isimlendirilmiş ve ABD öncülüğünde hava harekâtı için uygun bir kamuoyu desteği sağlanmıştır. İngiliz hükümetinin Amerika'nın bu politikasına destek

⁴ Londra 11'lisinin diğer üyeleri ise Mısır, Fransa, Almanya, İtalya, Ürdün, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri ve Amerika

Birleşik Devletleridir. Ulusal Komisyon'un temsilcileri de toplantılara katılmaktadır.

vermesine karşın parlamento aynı düşünceyi paylaşmamıştır. David Cameron'un 2013 yılında meclise getirdiği tezkere 272 milletvekilinin evet oyuna karşın 285 ret oyu alarak hükümet çevrelerinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Parlamentosunun olumsuz ve isteksiz bir tavır takınmasının arkasında, askeri müdahaleyle İngiliz çıkarlarının bağdaştırmamış olması, hedeflerin belirsiz, başarı olarak ortaya konulacak olan çıktının muğlak ve yetersiz olması etkili olmuştur (Scott, 2016: 395-396).

Dönemin Başbakanı David Cameron parlamentosunun kararına saygı duyduğunu ifade etmesine karşın, kısa bir süre içerisinde tezkere oylaması hem İngiltere'nin bölgedeki çıkarları açısından hem de Amerika'nın dünya siyasetindeki rolünün sorgulanmasına yol açmıştır (Zengin, 2015: 4). Her fırsatta muhalif gruba destek verdiğini ve Esad'ın meşruiyetini kaybettiğini söylemeye devam eden İngiliz hükümeti, parlamentosunun bu kararı sonrasında muhalifler tarafından tutarlı olmamakla itham edilmiştir. Çünkü geciken müdahale sadece Esad'ın ülkedeki gücünü yeniden temin etmeye yardımcı olmakla kalmamış aynı zamanda muhalif gruplar arasında İngiliz silahlarını ele geçiren İslamcı örgütlerin güçlenmelerine neden olmuştur. Bu durumun İngiltere'nin bölgedeki saygınlığını zedelediği söylenebilir (Scott, 2016: 398).

Fakat parlamentodan olumsuz bir karar çıkmasına karşın, İngiltere Esad sonrası Suriye'nin geleceğinde söz sahibi olmak ve haklarının zedelenmesini önlemek için Batılı müttefiklerle beraber hareket etmeye devam etmiştir. BMGK'nde 2013 yılında Suriye'de kimyasal silahların önlenmesi hakkında teklif edilen plana imza atarak 2118 sayılı kararın kabul edilmesine yardımcı olmuştur (UNSC, 2012). Her ne kadar Esad'ın meşruiyetini kaybettiğini vurgulamasına rağmen, 2014 yılında toplanan 2. Cenevre konferansında muhalefet ve Esad hükümetinin geçiş hükümeti için aynı masaya oturması ve müzakere etmesinin faydalı olacağı yönündeki tavsiye kararına da olumlu yaklaşmıştır (Barnes-Dacey ve Levy, 2014: 2). İngiltere'nin ve Batılı diğer müttefiklerin Esad ve muhalefet arasında ilişkiyi yumuşatma çabaları aslında 2014 ortalarından itibaren bölgedeki çatışmalara yeni bir boyut eklemiş olan DAESH terör örgütünün eylemlerinden kaynaklanmıştır. Suriye iç savaşına taraf olan tüm aktörler ilgilerini ve güçlerini DAESH'e karşı yönlendirmek zorunda kalmıştır.

DAESH'in eylemlerindeki artışa paralel olarak İngiltere politikalarını sertleştirirken Esad'la olan ilişkileri ise daha yumuşak seviyede götürmeye gayret etmiştir. Önceleri geçiş hükümetinde Esad ve ona yakın olanların yerinin olmaması gerektiğini ifade eden yaklaşımı yavaş yavaş terk ettiği gözlenmiştir. Her ne kadar Suriye'nin geleceğinde Esad'ın yerinin olmayacağını bir kez daha vurgulayan Dışişleri Bakanı Philip Hammond, barışı tesis etmeyi amaçlayan geçiş hükümetine Esad'ın başkanlık yapabileceğini, daha sonra ise Suriye halkının kendi kaderini seçimlerle tayin etmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir (Middle East Eye, 2015). Bu açıklamaların muhalif gruplar arasında bir hoşnutsuzluk yaratması karşısında İngiltere DAESH tehlikesinin altını çizmekle yetinmiştir. Dolayısıyla 2014 sonrasında İngiliz politikası Esad ve rejimle mücadeleye ek olarak terörizmi merkeze koyan bir politikaya doğru dönmüştür. Bugüne kadar askeri müdahale konusunda isteksiz olan kamuoyu ve parlamentoda DAESH'e karşı olası bir askeri operasyonun destekleme eğilimi

artmıştır. 2014 yılında YouGov adlı internet sitesinde yer alan kamuoyu yoklamasına göre, DAESH'e karşı askeri operasyonun İngiliz halkının yüzde 60'ı tarafından destekleneceği tahmin edilmiştir (Scott, 2016: 399). İngiliz hükümeti 2014 yılı içerisinde Irak'ta, 2015 yılı içerisinde ise Suriye'de yapılan hava operasyonlarına destek vermiştir (Foreign Affairs Committee, 2015).

2015 yılı itibarıyla İngiltere'nin Suriye politikasında öncelikleri değişmeye başlamıştır. DAESH ve El-Kaide gibi terör örgütlerinin Suriye'de ve Irak'ın bazı bölgelerinde denetimi ele geçirmesi ve Suriye'deki muhalefete destek veren ülkelere militan devşirmesi, kamuoyunda öncelikle olarak terör örgütleriyle mücadelenin ana hedef olarak görülmesine yol açmıştır. Değişen bu bakış açısı bizzat dönemin başbakanı David Cameron'un konuşmalarına da yansımıştır. 26 Kasım 2015 tarihinde Dış İlişkiler Komitesiyle yaptığı müzakerede DAESH'in İngiliz ulusal güvenliğine yönelik en büyük tehditlerden biri olduğunu ifade etmiştir. Suriye topraklarının DAESH tarafından merkez olarak kullanıldığından, hem bölgeyi hem de anavatanı, buradan organize ettiği eylemlerle tehlikeye düşürdüğünden bahsetmiştir. Konuşmasını DAESH'in yaptığı terör eylemlerinden ve propagandalarından örnekler vererek devam ettiren Cameron, İngiltere'nin DAESH konusunda güvenliğini diğer ülkelere bırakmayacağını ve DAESH'e müdahale için illaki İngiltere'de eylem yapmasına gerek olmadığını ve böyle bir şeyi bekleme lükslerinin bulunmadığını vurgulamıştır (House of Commons, 2015: 1-4). Daha sonra ise hükümetin Suriye konusunda eş zamanlı olarak yapması gereken politikaları özetlemiştir.

Cameron'un bu açıklamaları, 2015 yılında İngiltere'nin uygulayacağı politikaların genel çerçevesini çizmiştir. Bu politikalar kapsamında, İngiltere'yi korumak için anavatanda terörizmle etkin mücadele yeteneklerinin devam ettirilmesi, siyasi istikrar için ılımlı muhalefetin desteklenmesi, korunması ve müzakereler için uygun ortam yaratılması hedeflenmiştir. DAESH'i tümüyle ortadan kaldırmak için koalisyon güçleriyle daha geniş operasyonlarda bulunulması, insani yardım programlarında öncü rolün sürdürülmesi ve Avrupa'ya yönelik daha fazla göç akımlarının engellenmesinin uygulanması gereken zaruri bir politika olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Irak'ta istikrarı desteklemeye devam edilmesi ve Suriye'nin yeniden inşası için Orta Doğu'da müttefiklerle yakın şekilde çalışılmasının bahsedilen politikalar çerçevesinde İngiliz hükümeti açısından önemli stratejiler olduğunun altını çizmiştir. Dahası, DAESH'in ve diğer radikal grupların bölgedeki etkilerinin azaltılması ve bu süreç boyunca Suriye'de tüm vatandaşları temsil edecek ve güvenlerini alacak bir hükümetin oluşmasına yardım edilmesinin İngiliz hükümetinin öncelikleri arasında yer aldığını vurgulanmıştır (House of Commons, 2015: 4). Farklı bir biçimde ifade etmek gerekirse hem sınırlar içinde hem sınır ötesinde terörle mücadele, mülteci krizi ve bölgesel güvenlik Cameron döneminde sıralanmış olan öncelikler arasına girmeyi başarmıştır (Üstünel Yırcalı, 2017: 30). Ayrıca Cameron konuşmasında Esad'a yönelik siyasi tutumlarında herhangi bir değişikliğe gidilmediğinin altını çizmiştir (House of Commons, 2015: 5). Her ne kadar İngiliz solu Esad'ı terör örgütlerine karşı seküler bir güç olarak görme eğiliminde olmasına rağmen Cameron ve hükümeti tarihsel olarak Suriye ve rejimi "haydut devlet"

olarak gören geleneksel İngiliz bakış açısından farklılaşmamıştır (Üstünel Yırcalı, 2017: 30).

İngiltere'nin Suriye'ye yönelik politikasında diplomatik girişimlere ek olarak insancıl (*humanitarian*) ve askeri (*non-humanitarian*) yardım programlarına da ağırlık verildiği anlaşılmaktadır. İnsani yardım çerçevesinde, İngiltere, ABD'den sonra en büyük ikinci bağışçı olarak görevler üstlenmektedir. 8 Ağustos 2019 tarihinde yayımlanan rapora göre krizin başlamasından itibaren 2,81 milyar sterlin tutarında bir bağış Uluslararası Kalkınma Departmanı (DFID) aracılığıyla otuzdan fazla işbirliği içinde bulunan ortakların kullanımına sunulmuştur. Bu ortaklar daha çok saha da görev yapan BM çatısı altındaki ajanslar ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarıdır. İngiltere'nin 2012 yılından itibaren sürdürdüğü bu programının temel amacı insanların acil temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Program kapsamında yapılan yardımlar sadece Suriye topraklarını değil aynı zamanda komşu ülkelerde yaşamak zorunda kalan Suriyeli göçmenleri ve ev sahibi ülkeleri de kapsamaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2012-2019 yılları arasında ayrılan fondan yaklaşık olarak 1.1 milyar sterlin doğrudan Suriye içerisinde harcanırken, Lübnan, Ürdün ve Türkiye'ye de değişen oranlarda toplamda 1,3 milyar sterlin tutarında yardım yapılmıştır. Rapordan anlaşıldığı üzere dağıtılan bu fonlardan Lübnan 535 milyon, Ürdün 523 milyon ve Türkiye 310 milyon sterlin civarında yardım almıştır. Farklı bir biçimde ifade etmek gerekirse fonların yüzde 56'sı Suriye topraklarında dağıtılırken yüzde 44'ü ise 5 komşu ülke arasında paylaşılmıştır. DFID (2019: 1-2) tarafından yayımlanan raporda, yapılan yardımların 13 başlık altında listelendiği görülmektedir. Gıda yardımı, sağlık hizmetleri, aşı, nakit para, su, temizlik, tarım ve hayvancılık desteği, ruhsal sağlık desteği, cinsel ve cinsiyet temelli şiddeti önleme servisleri, eğitim ve beslenme fonunun kullanıldığı temel başlıklardır. İngiltere'nin bu yardım programı genellikle kamuoyunda dillendirilmemektedir. Bunun arkasında yatan dinamik ise İngiltere'nin iç siyasetinde dış yardımlara yönelik yapılan tartışmalardır. İngiliz siyaset yapıcılarında aslında bu program vasıtasıyla bir yandan mülteci krizini yönetmeyi, diğer yandan Suriyelilerin güvenli bir şekilde kendi topraklarında yaşamaya devam etmesini amaçlamaktadır.

İngiltere'nin insani yardım programına ek olarak 2012 yılından itibaren yürüttüğü başka bir program da askeri yardım programıdır. Bu program kapsamında Suriye Ulusal Konseyi, sivil toplum örgütleri, sivil toplum, gazeteciler, insan hakları savunucuları gibi çok geniş uluslararası aktörlerle çalışmalar yürütülmektedir. Bu programın başlıca amaçlarının Esad rejiminin zalimliğinden kendi çabalarıyla korunmaya çalışan Suriyelilere destek vermek, çatışmaları sona erdirecek siyasi bir zemin bulmak ve Esad sonrası ülkenin yeniden inşa edilmesine pozitif katkı sağlamak olduğu belirtilmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda Suriyeli muhalifleri desteklemek için 67 milyon sterlin, kimyasal silahların ortadan kaldırılması için 3 milyon sterlin harcanmıştır. 29 milyon sterlin ise Suriye'deki çatışmaların bölge üzerindeki etkilerini en aza indirmek için kullanılmıştır (The Foreign and Commonwealth Office, 2015: 1-2). Bu yardımlar sadece lojistik desteği değil bir dizi eğitim faaliyetlerini de içermektedir. Örneğin, üç yüzden fazla gazeteci ve aktivist, bağımsız Suriye medyası programı kapsamında eğitilerek, raporların ve haberlerin

özellikle de kadın hakları, insan hakları ve sivil eğitimin daha geniş kitlelere yayılması amaçlanmıştır. Dahası bölgede dini ve etnik azınlıklara da yoğunlaşan İngiltere, Ermeni, Kürt, Sünni, Alevi, Dürzi ve Hristiyan topluluklarının lider ve temsilcilerine, aktif vatandaşlık, toplum içerisinde anlaşmazlıkların çözümü ve diyalog becerileri hakkında eğitimler vermiştir (The Foreign and Commonwealth Office, 2015: 2). Görüldüğü üzere İngiltere sürdürmeye çalıştığı politikasıyla 2012-2015 yılları arasında sahada egemen olmaya ve İngiliz çıkarlarına yönelik tehditleri sahada engellemeye çalışmıştır.

2015 yılı itibarıyla bölgede yaşanan DAEŞ bağlantılı gelişmeler İngiltere'nin Suriye politikasında bazı meydan okumaları beraberinde getirmiştir. Bu meydan okumaların başında, PYD-YPG'nin Suriye'de nüfuz alanını genişletmesinin sonrasında yaptıkları insan hakları ihlalleri gelmektedir. Bu eylemler İngiliz hükümetinin kriz karşındaki tutumunun sorgulanmasına yol açmıştır. DAEŞ'le mücadele için hem Irak hem de Suriye topraklarında Batılı koalisyon tarafından desteklenen PYD-YPG, kısa bir süre içinde uluslararası bir aktör haline dönüşmüştür (İşyar, 2017: 57-58). PKK terör örgütüyle arasındaki organik bağın, Türk hükümeti tarafından sürekli gündemde tutmasına ve ikna edici kanıtlar sunmasına karşın, DAEŞ terörüyle mücadele kapsamında İngiliz siyaset yapıcılarında başka bir terör örgütüyle çalışmaktan ve bu terör grubunu desteklemekten (doğrudan veya dolaylı yollardan) çekinmemiştir. Koalisyon güçlerinin bu destekleri, bölgede PYD-YPG'nin orantısız olarak güçlenmesine ve bölgenin Kürt olmayan halklarına karşı sistematik baskı ve yıldırma politikalarının artmasına yol açmıştır. Dış İlişkiler Komitesinin resmi raporlarına yansıdığı üzere, İngiliz bürokrasisi ve İngiliz hükümeti PYD-YPG arasında doğrudan bir ilişki kurmama eğilimindedir (The Foreign Affairs Committee, 2018: 20). Çünkü bu örgütün Suriye'nin etnik ve dini nüfusunu bütüncül biçimde temsil etmediğine yönelik inanç, İngiltere'nin temkinli politikalar izlemesine yol açmaktadır. Fakat 2015 sonrası süreçte bu temkinli politikalar Suriye Demokratik Güçleri (SDG) arasında PKK ve PYD-YPG'nin etkinliğini bilen İngiliz politika yapıcılarında denge politikası gütmeye iterken, kimi zaman İngiliz politika yapıcılarında alternatif yollar bulmaya zorlamıştır. Örneğin, PKK resmi olarak terör örgütleri listesinde kabul edilmesine karşı PYD-YPG için böyle bir tutum sergilenmemiştir. 2019 tarihli İngiliz İç İşleri (*Home Office*) Bakanlığı tarafından hazırlanan terör örgütleri raporunda PYD-YPG üzerinde herhangi bir yasaklama veya kısıtlama olmadığı görülmektedir (Home Office, 2019).

Şüphesiz bu denge politikasının arkasında bölgenin diğer aktörleriyle, özellikle de Türkiye'yle olan ilişkilerin zedelenmek istenmemesinin bulunduğu ileri sürülebilir. Zaman zaman Türkiye'yle olan tansiyonu düşürmek için PYD-YPG'nin Suriye'de kabul edilemez eylemlerde bulduklarına ve doğrudan desteklenmediklerine yönelik açıklamalara rastlanılmaktadır. Örneğin, 12 Aralık 2015 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etmiş olan İngiltere Savunma Bakanı Michael Fallon vermiş olduğu demeçte açık bir şekilde PYD-YPG'nin bölgede yaptıklarının kabul edilemez olduğunu söylemiştir. Savunma bakanının bu açıklamaları İngiltere'nin Suriye politikası kapsamında Türkiye'yle olan ilişkileri düzeltmeye yönelik bir adım olarak değerlendirilmiştir (Demirtaş, 2019). İngiliz resmi

belgelerinde sıklıkla Türkiye'nin bölgedeki önemi ve İngiltere'yle olan pozitif ilişkileri vurgulanırken, PYD-YPG ile Suriye'nin kuzeyinde devam eden çatışmaların İngiltere'yi çok fazla ilgilendirmeyeceği belirtilerek önemli olan noktanın DAESH'le mücadele olduğunun altı çizilmiştir (The Foreign Affairs Committee, 2017). İngiliz resmi makamlarının bu tutumuna karşın sivil toplumda ve kamuoyunda tam tersi bir durumun yaşandığı gözlemlenmektedir. Terör örgütü PYD-YPG, sosyal medya araçlarını etkin bir biçimde kullanarak Batı kamuoyu içerisinde farklı bir imaj yaratmayı başarmıştır. Batı kamuoyunda DAESH'e karşı savaşanlar teması kullanılarak birçok yabancı militanın da PYD-YPG saflarına katılmasının önu açılmış ve aynı zamanda PYD-YPG'nin terörist faaliyetleri ve kimliği de toplumsal alanda meşrulaştırılmıştır (Acun ve Keskin, 2017: 31-33).

Belirtmek gerekir ki İngiltere'nin PYD-YPG konusunda politikasını zora sokan başka bir etken ise bölgede terör örgütü tarafından sistematik şekilde yerel halka yönelik uygulanan baskı politikasının ne kadar daha tolere edilip edilemeyeceği sorunsalıdır. DAESH'den kurtarılan bölgelerin nüfus dinamiklerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bölgenin Türk ve Arap sakinlerinin bölgeyi terk etmesi için, Uluslararası Af Örgütü'nün raporlarında da belirttiği üzere, PYD-YPG insan hakları ihlallerinde bulunmuştur. Kaçırdıkları çocukları DAESH'e karşı savaşmak için kullanmaktan da çekinmemişlerdir. Dolayısıyla 20. yüzyılın ortalarından itibaren Suriye'yi 'haydut devlet' olarak gören İngiliz resmi görüşünün, yeni düzende benzer bir oluşumu kabul etmesi ve bu durumu batıda meşrulaştırması çok kolay görünmemektedir. Ayrıca PYD-YPG'nin sahada desteklenen örgütlerden biri olmasına karşın, Esad ve rejimle arasında mesafe koyamaması, 2011'in sonlarından itibaren Esad'ın meşruiyetini kaybettiği söylemi üzerinden politikalarını şekillendiren İngiltere'nin politikasını zedeleyen diğer bir husustur. 2015 yılında yayımlanan raporda bu tutumun İngiltere ve müttefikler için ciddi bir açmaz oluşturduğu⁵, devam etmesi durumunda daha fazla desteğin verilemeyeceği ifade edilmiştir (The Foreign Affairs Committee, 2018: 27-28).

İngiltere'nin Suriye politikasını zora sokan diğer bir etmen ise Türkiye'nin bölgedeki faaliyetleri ve Rusya ile devam etmekte olan işbirliğidir. Suriye'deki çatışmaları sona erdirmek için Amerika'nın öncülüğünde başlamış olan Cenevre sürecinin yavaşlaması ve bölgedeki sorunların daha da derinleşmesinin bir sonucu olarak Türkiye alternatif politikalar takip etmeye çalışmıştır. 2016 Ağustos Fırat Kalkanı operasyonu ile ulusal çıkarları çerçevesinde bir manevra alanı yaratmaya başlamıştır. Daha sonra gerçekleştirdiği Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarıyla bu manevra alanını derinleştirmeye devam etmiştir. Bölgede oluşmaya başlayan terör koridorunun böylelikle önüne geçilmesi hedeflenirken, Suriye krizinin başından

beri mütemadiyen tekrar ettiği güvenli bölgenin yaratılması amaçlanmıştır. Türkiye'nin bu politikası karşısında İngiliz siyaset yapıcılarının tedirgin olduğu anlaşılmaktadır. 15 Ekim 2019 tarihinde Dışişleri Bakanı Dominic Raab parlamentoda yaptığı açıklamada Türkiye'nin eylemlerinin kınandığı AB kararına katıldıklarını ve İngiltere olarak bir dizi yaptırımın uygulanacağını ifade etmiştir (The Foreign and Commonwealth Office, 2019). Özellikle silah satışı konusunda, bundan sonra Suriye'de kullanılması muhtemel silahlar için lisans verilmeyeceğini ve ihracat noktasında denetime gidileceğini söylemiştir. ABD'nin 14 Ekim'de imzaladığı yaptırımı öngören kararı ise şu aşamada AB ile beraber desteklemediklerini ve beklemede kalacaklarını ifade etmiştir. İngiltere'ye göre Türkiye'nin bu politikaları DAESH'in yeniden güç kazanmasına yol açabileceği gibi bölgede belli bir güç seviyesine ulaşmış olan PYD-YPG'nin de zarar görmesine, ayrıca bölgede yeni göç dalgalarının ve istikrarsızlıkların yaşanmasına neden olabilecektir. Raab, konuşmasında Türkiye'nin yürüttüğü operasyonların verimli olmadığını ve nihayetinde Rusya ve Esad rejimlerinin elini güçlendirdiğinin altını çizmiştir.

Son olarak İngiltere'nin Suriye politikasını etkilemesi muhtemel başka bir faktör ise 23 Haziran 2016 tarihinden itibaren AB'den ayrılma süreci olarak da bilinen Brexit ve bu sürece bağlı olarak gelişen iç dinamiklerdir.⁶ Yırcalı'nın (2017: 36) ifadesiyle Brexit süreci eğer olumlu bir şekilde sonuçlanırsa, İngiltere'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politikasında avantaj sağlanacağı olası beklentiler arasındadır. Şimdiye kadar AB'nin ortak politikalarına kısmen de olsa uyma zorunluluğu bulunan İngiltere, Brexit sonrası daha otonom politikalar geliştirme esnekliğine sahip olacaktır. Bu esneklik, DAESH'le mücadelede küresel koalisyon içerisinde etkinliğini artırmasına imkân sağlayacaktır. Kimilerine göre ise İngiltere, Suriye'nin kuzeyi için uygulanabilir model sağlamada ve bölgede arabulucu olarak fırsatlar yakalamada Brexit'ten olumlu anlamda faydalanabilir. Çünkü İngiltere'nin hem bölgeyle hem de Türkiye'yle ikili anlaşmalarla ilişkileri geliştirmesi AB'ye nazaran daha esnek bir zeminde gerçekleşeceğinden, İngiltere'nin genel olarak Orta Doğu politikasında daha aktif tutum benimsemesine imkân sağlayabilir.

4. Sonuç

İngiltere'nin Suriye politikası tasarlanırken oldukça esnek davranılmıştır. Bölgesel, yerel ve uluslararası gelişmeler dikkatle takip edilerek İngiliz ulusal çıkarları doğrultusunda verimli politikalar hazırlanmaya çalışılmıştır. Tarihsel olarak ortaya çıkan geleneksel yaklaşımın, Suriye'yi terörü destekleyen, "Sovyet yanlısı" ve "haydut devlet" olarak kodlaması yakın dönemde İngiliz Suriye ilişkilerinin de sınırlı düzeyde gelişmesine yol açmıştır. Bundan dolayı 2011 yılında rejim güçleri ve muhalif gruplar arasında başlayan sokak eylemleri, uzunca bir süre İngiliz karar vericilerin dikkatleri çekmemiştir. Başlangıçta diplomatik

⁵ Yakın dönemde yaşanan gelişmelerden anlaşıldığı üzere PYD-YPG ve Rusya (aynı zamanda rejim) arasında görüşmeler hız kazanmıştır. Rusya, özellikle PYD-YPG'li güçlerini 31 Ağustos 2020'de yapılan görüşmede, kendi çıkarları doğrultusunda işlevsel hale getirmek amacıyla Türk hükümetinin Astana ruhuna uygun olmadığı gerekçesiyle ileri sürdüğü itirazlara rağmen, üst düzeyde kabul etmiştir. Bu görüşmeler de aslında 2015'de yayımlanan rapordaki endişelerin ne kadar doğru olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

⁶Bu çalışmanın kaleme alındığı tarihte Birleşik Krallık'ta yapılan seçimler, Brexit'i destekleyen Boris Johnson liderliğinde Muhafazakâr

partinin tarihi zaferi ile sonuçlanmış ve parlamentoda 365 milletvekiliyle çoğunluk sağlanmıştır. Seçimlerde yaşanan bu galibiyet uzun bir süredir yılan hikâyesine dönen Brexit sürecinde iktidar partisine büyük bir avantaj sağlayarak ayrılma görüşmelerini hızlandırmıştır. "Election results 2019: Boris Johnson returned as PM with all constituencies declared", The Guardian, 13 Aralık 2019, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2019, <https://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2019/dec/12/uk-general-election-2019-full-results-live-labour-conservatives-tories>.

yollardan krize yaklaşan İngiliz bürokrasisi konuyu BMGK çatısı altında çözmeyi denemiştir. Fakat hali hazırdaki BMGK'nin adil olmayan yapısı Suriye konusunda etkili bir sonucun alınmasının önüne geçmiştir. İngiltere'nin diplomatik girişimlerinin Rusya ve Çin'in vetosuna takılmasının ardından Londra 11'lisi diye bilinen başka bir hükümetler arası örgüt çerçevesinde Suriye krizinin çözümüne ihtiyatlı bir şekilde dâhil olmaya çalışmıştır. Dönem içerisinde yapılan toplantılarda ve yayımladıkları belgelerde Esad'ın kendi halkını katlettiğini ve meşruyetini yitiren bir lider olduğunu beyan eden İngiliz karar vericiler, Suriye'nin geleceğinde Esad'ın yerinin olmadığını savunan Amerikan görüşünü kabul etmişlerdir. 20 Kasım 2012 tarihinden itibaren de Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal koalisyonunu tek meşru temsilci olarak kabul ederek ılımlı muhalefeti desteklerken Suriye'ye yönelik uluslararası yaptırım kararlarına katılmışlardır. Fakat askeri müdahale seçeneğinden hem kamuoyu hem de Suriye'deki durum yüzünden kaçınılmış daha çok diplomatik araçlara ağırlık verilmiştir. 2011-2013 yılları arasında İngiltere'nin ihtiyatlı tavrının giderek daha etkin bir politikaya dönüştüğü görülmüştür. Bu değişimin arkasında yatan en önemli neden ise bölgesel ve uluslararası alanda yaşanan gelişmelerdir. İngiltere, 2013 yılında rejimin Doğu Guta'da kimyasal silah kullanmasının ardından Suriye'ye olası bir askeri operasyona destek vermek istemesine karşın İngiliz parlamentosunun vetosu ile karşılaşmıştır. Böylelikle hükümetin dış politikada amaçladığı dönüşüm engellenmiştir. Hükümet alternatif olarak askeri operasyon yerine BMGK'de Suriye'ye yönelik karara öncülük ederek rejimin eylemlerini durdurmayı ve resmi olarak kınama kararının çıkmasında etkin rol üstlenmiştir.

Fakat 2015 tarihi itibarıyla İngiltere'nin çok daha etkin ve sonuç odaklı politikalar geliştirdiği anlaşılmaktadır. Bölgedeki güç boşluğundan yararlanarak Irak ve Suriye'de önemli bir alanı denetim altında tutmaya başlayan DAES terörü karşısında İngiltere tehlikeyi bulunduğu yerde bitirme stratejisi izleyerek anavatanın güvenliği için uluslararası koalisyonla destek vermiş ve sonrasında yürütülen askeri operasyonlara sınırlı düzeyde de olsa katılmıştır. DAES İngiltere'nin güvenlik önceliklerini farklılaştırarak Suriye politikasında köklü değişiklikler izlemesine yol açmıştır. Diplomatik araçlara ek olarak insani ve askeri yardım programları da devreye alınarak Suriye'nin yeniden inşasına İngiltere'nin de dâhil olması amaçlanırken bölgesel ve küresel gücünün artırılması hedeflenmiştir. Kısa bir süre içerisinde Suriye'nin yeniden inşası ve terörle mücadele programı kapsamında koalisyonun en büyük ikinci finansörü haline dönüşmüştür.

İngiltere'nin değişen politikası ve 2015 sonrasında hem bölgesel hem de iç siyaset dinamikleri tarafından bazı meydan okumalara maruz kalması, İngiltere'nin Suriye iç savaşındaki diğer aktörlerle olan ilişkisini derinden etkilemiştir. Özellikle DAES karşısında uluslararası koalisyon tarafından desteklenen PYD-YPG, sadece Türkiye'yle olan ilişkileri zedelememiş aynı zamanda bölgede başka bir terör örgütünün güçlenmesine ve faaliyetlerinin Avrupa'da ve İngiliz kamuoyunda ne derece tolere edileceği noktasında İngiliz siyaset yapıcılarını zora sokmaya başlamıştır. Diğer yandan Türkiye'nin bölgede yürüttüğü askeri operasyonlar İngiltere'yi rahatsız ederken yeni bir yaptırım sürecinin başlamasına yol açmıştır. Brexit sonrasında AB'den ayrılmayı arzulayan İngiltere'nin

bölgede bir yandan Amerikan eksenli politikalara ağırlık vereceği tahmin edilirken, diğer yandan aktörler arasında ara bulucu rolü üstlenmeye niyetli olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Acun, C. ve Keskin, B. (2017). The Pkk's Branch in Northern Syria Pvd- Ypg, *SETA Yayınları*, https://setav.org/en/assets/uploads/2017/05/PYD_YPG_En.pdf, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.
- Arı, T. (2005). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Barnes-Dacey, J. ve Levy, D. (2014). Three Goals Making the Most of Geneva II on Syria, *European Council of Foreign Relations*, https://www.ecfr.eu/page/-/Making_the_most_of_Geneva_II.pdf, Erişim Tarihi: 25 Kasım 2019.
- Black, I. (28 Nisan 2011). Six Syrians who helped Bashar al Assad keep an iron grip after his father's death, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/28/syria-bashar-assad-regime-members>, Erişim Tarihi: 16 Kasım 2019.
- Bou-Nacklie, N.E. The 1941 Invasion of Syria and Lebanon: The Role of the Local Paramilitary. *Middle Eastern Studies*, 30(3), 512-529
- Cleveland, W. (2008). *Modern Orta Doğu Tarihi*. çev. Mehmet Harmancı. Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Demirtaş, S. (12 Kasım 2015). PYD'nin yaptıkları kabul edilemez, *Hürriyet*, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/pydnin-yaptiklari- kabul-edilemez-40013362_, Erişim Tarihi: 20 Kasım 2019.
- DeYoung, K. (25 Ekim 1986). Britain Cuts Ties With Syria Over El Al Bombing Links, *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1986/10/25/britain-cuts-ties-with-syria-over-el-al-bombing-links/8cf37ff9-4443-4025-8eb9-2e4aa7ce6754/>, Erişim Tarihi 10 Ekim 2019.
- Home Office. (2019). Proscribed Terrorist Organisations, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/849493/20191101_Proscription_SG_.pdf, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- House of Commons. (2015). Prime Minister's Response to the Foreign Affairs Select Committee's Second Report of Session 2015-16: The Extension of Offensive British Military Operations to Syria, <https://www.parliament.uk/documents/commons-committees/foreign-affairs/PM-Response-to-FAC-Report-Extension-of-Offensive-British-Military-Operations-to-Syria.pdf>, Erişim Tarihi: 01 Kasım 2019.
- İşyar, ÖG. (2017). Suriye İç Savaşı'nda PYD'nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri, *Bilgi Strateji*, 9(16), 33-67.
- Kochavi, AJ. (2016). George Brown and British Policy in the Middle East following the 1967 War. *The Middle East Journal*, 70(1), 91-110.
- Lecarte, J. (2011). EU Sanctions on Syria, *The Library of the European Parliament*, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2011/1102_07/LDM_BRI\(2011\)110207_REV2_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2011/1102_07/LDM_BRI(2011)110207_REV2_EN.pdf), Erişim Tarihi: 12 Kasım 2019.
- Little, D. (1990). Cold War and Covert Action: The United States and Syria, 1945-1958, *Middle East Journal*, 45(1), 51-75.
- Louis, R.W. *The British Empire in the Middle East, 1945-1951 : Arab nationalism, the United States, and postwar imperialism*. Clarendon Press, Oxford.
- Lund, A. (2019). "From Cold War to Civil War: 75 Years of Russian-Syrian Relations", *UI Papers*, No. 7, 1-60, <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2019/ui-paper-no.-7-2019.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Ekim 2019.
- Machairas, D. (2017). The Strategic and Political Consequences of The June 1967 War, *Cogent Social Sciences*, No. 3, 1-9.
- MEE Staff, (10 Eylül 2015). Assad can be part of transitional government, says UK foreign secretary, *Middle East Eye*, <https://www.middleeasteye.net/news/assad-can-be-part-transitional-government-says-uk-foreign-secretary>, Erişim Tarihi: 25 Ekim 2019.

- Morgan, O.K. (2000). *Twentieth Century Britain-A Very Short Introduction.*, Oxford University Press, New York.
- Mulholland, H vd., (27 Nisan 2011). Not too late for Syria to do the right thing, says Hague, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/27/not-too-late-syria-do-right-thing-hague>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- Pipes, D. (1989). Terrorism: the Syrian Connection, *The National Interest*, No.15, 15-28.
- Rickman, D. (18 Ağustos 2011). Syria: David Cameron, Nicolas Sarkozy and Angela Merkel Statement on President Assad. *Huffington Post*, http://www.huffingtonpost.co.uk/2011/08/18/syria-david-cameron-nicol_n_930298.html, Erişim Tarihi: 12 Kasım 2019.
- Sandıklı, A. ve Semin, A. (2014). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye., (Der.) A. Sandıklı ve E. Kaya. *Orta Doğu'da Değişim ve Türkiye*. İstanbul, Bilgesam Yayınları, 193-255.
- Scott, S. (2016). *British Foreign Policy Towards Syria: Its Importance, Its Distinctiveness and Its Relations to The Policy of Other Actors in The Region* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University of St Andrews.
- Seale, P. (11 Nisan 2011). If Assad falls, we will see all the region's alliances unravel. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/apr/11/assad-falls-region-alliances-unravel>, Erişim Tarihi: 18 Kasım 2019.
- Seale, P. (1965). *The Struggle for Syria*. Oxford University Press, New York.
- Smith, B. (2011). Unrest spreads to Syria, *House of Commons*, SN/IA/5928, <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN05928>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- Smith, B. (2012a). Syria: no end in sight?, *House of Commons*, 12/48, <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/RP12-48>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- Smith, B. (2012b). The Syrian Crisis: Update May 2012", *House of Commons*, SNIA/6271, <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06271>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- The Department of International Development. (2019). Syria Crisis Response Summary <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UK-Syria-Crisis-Response-Summary-Aug2019.pdf>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.
- The Editorial Team, (13 Aralık 2019). Election results 2019: Boris Johnson returned as PM with all constituencies declared, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2019/dec/12/uk-general-election-2019-full-results-live-labour-conservatives-tories>, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2019.
- The Foreign Affairs Committee. (2015). The extension of offensive British military operations to Syria, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201516/cmselect/cmcaff/457/457a.pdf>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.
- The Foreign Affairs Committee. (2017). The UK's relations with Turkey, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmcaff/615/615.pdf>, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.
- The Foreign Affairs Committee. (2018). Kurdish Aspirations and the Interests of the UK, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcaff/518/518.pdf>, Erişim Tarihi: 01 Kasım 2019.
- The Foreign and Commonwealth Office. (2011). Foreign Secretary condemns ongoing violence in Syria, <https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-condemns-ongoing-violence-in-syria>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- The Foreign and Commonwealth Office. (2015). Uk Non-Humanitarian Aid in Response To The Syria Conflict, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/481277/Syria_UK_Non-Humanitarian_Support_-_Public_Document.pdf, Erişim Tarihi: 24 Aralık 2019.
- The Foreign and Commonwealth Office. (2019). Turkey military action in Syria Urgent Question: Foreign Secretary's opening statement, <https://www.gov.uk/government/speeches/turkey-military-action-in-syria-urgent-question-opening-statement>, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2019.
- The Foreign and Commonwealth Office. (2011). London 11 meeting Syria, <https://www.gov.uk/government/news/london-11-meeting-on-syria>, Erişim Tarihi: 14 Kasım 2019.
- Umar, Ö.O. (2004). *Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye*. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- UN Security Council, (2012). S/RES/2118, New York, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2118.pdf, Erişim Tarihi: 12 Kasım 2019.
- UN Security Council, (2011). S/2011/612, New York, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20S2011%20612.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Kasım 2019.
- UN Security Council, (2012). S/2012/77, New York, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Syria%20S2012%2077.pdf>, Erişim Tarihi: 12 Kasım 2019.
- Üstünel Yırcalı, A. (2017). Europe and the Syrian Conflict: Policies and Perceptions. *Podem Yayınları*, 1-50, <http://podem.org.tr/en/researches/europe-and-the-syrian-conflict-policies-and-perceptions/>, Erişim Tarihi: 01 Kasım 2019.
- Yeşilbursa, K.B. (1999). Britain's Post-War Defence Policy in the Middle East and Its Impact on Turkey, 1945-50. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 45, 1121 – 1148.
- Zengin, C. (2015). İngiltere'nin Suriye Krizindeki Tutumu. *Bilgesam Analiz*, No. 1274, 1-11, <http://www.bilgesam.org/incele/2269/-ingiltere-nin-suriye-krizindeki-tutumu/#.XgHiVVUzYdU>, Erişim Tarihi: 25 Eylül 2019.
- Wilford, H. (2013). *America's Great Game*. Basic Books, Newyork.